

*К. М. Ніколаєць,
д. і. н., проф. кафедри економічної теорії та конкурентної політики, КНТЕУ*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ У 2014—2016 РР.

*K. Nikolayets,
Doctor (Candidate) of Historical Sciences,
Professor at the Department of Economy theory and Competition policy of KNTEU*

STATE REGULATION OF EMPLOYMENT OF INTERNALLY DISPLACED PEOPLE IN UKRAINE
IN 2014—2016

Досліджено основні чинники, які визначали умови та характер державного регулювання працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Визначено найбільш привабливі сфери виробництва для працівників різного ступеня кваліфікації. Висвітлено вплив внутрішньо переміщених осіб на формування трудових ресурсів регіонів України.

The basic factors that determine the conditions and nature of state regulation of employment of internally displaced persons were examined. The most attractive areas for production workers of varying degrees of skill were defined. The influences of internally displaced persons on the formation of human resources regions of Ukraine were analyzed.

Ключові слова: соціальна політика, міграційна політика, міграції населення, зайнятість населення, трудові маятникові міграції.

Key words: social policy, migration policy, migration, employment, labor migration shuttle.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Унаслідок анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та втрати Україною контролю над частиною території Донецької та Луганської областей велика кількість громадян України змушена була змінити місце проживання. Найбільше таких громадян перед тим проживали в Донецькій та Луганській областях, частина яких була захоплена проросійськими найманцями за участі військових РФ. Загострення збройного протистояння і поступове усвідомлення того факту, що розв'язання конфлікту не може відбутися впродовж відносно нетривалого проміжку часу, зумовило прий-

няття рішення частиною громадян з невідконтрольних території про переїзд до інших регіонів держави. У офіційних документах такі громадяни визначаються, як "внутрішньо переміщені особи" (ВПО) [4]. Таке ж визначення закріплене у "Керівних принципах з питань про переміщених осіб усередині країни" Організації Об'єднаних Націй. У цьому документі внутрішньо переміщені особи визначені як окремі особи або групи осіб, які були вимушені залишити місця постійного проживання унаслідок або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих

чи техногенних катастроф і не перетнули визнаних світовою спільнотою державних кордонів [12].

Згідно з даними Міністерства соціальної політики на кінець лютого 2016 р. в Україні нараховувалося 1735000 внутрішньо переміщених осіб, що становило 4% від загальної кількості населення країни. Абсолютна більшість громадян (близько 1700000 осіб) були змушені переїхати з територій Луганської та Донецької областей, які тимчасово не контролюються Урядом України. Близько 60% ВПО становили пенсіонери, а працездатних осіб нараховувалося 23,1% [13, с. 9]. При тому невелика частина пенсіонерів розраховували на працевлаштування на новому місці проживання. Це обумовлювалося потребою у додатковому заробітку для вирішення соціально-побутових проблем за відносно невеликої державної пенсії, яка не могла забезпечити повного покриття нагальних витрат. Певна частина працездатних громадян також розраховувала на отримання роботи, і з часом кількість тих, хто потребував працевлаштування з числа ВПО поступово збільшувалася. Остання обставина обумовлювалася усвідомленням тривалості конфлікту на Сході України і, відповідно, неможливості (недоцільності) повертатися на попереднє місце проживання. Всі ці обставини потребували термінових масштабних заходів у сфері державного регулювання процесу працевлаштування ВПО.

ВПО виявилися комплексною політичною, соціальною та гуманітарною проблемою, з якою Україна як незалежна держава раніше ніколи не стикалась. Наплив громадян, що вимушено залишили місце свого постійного проживання та тимчасово чи на постійній основі перебували у інших регіонах країни, не тільки створював додаткове навантаження на соціальні витрати держави, а й провокував випробування формальних і неформальних взаємозв'язків, на яких тримається гуманітарна безпека країни та передумови для її стійкого розвитку. Характеризуючи потенційні ризики, викликані проблемою масового вимушеного переселення, вітчизняні та міжнародні експерти наголошували, що, крім суто економічних труднощів, пов'язаних із розселенням, соціальним забезпеченням та працевлаштуванням ВПО на місцях, істотним викликом стала й соціально-психологічна адаптація як самих переселенців, так і мешканців тих населених пунктів, куди переселенці прибували [6, с. 292].

Великий наплив переселенців створив ситуацію, коли від ефективності дій відповідних державних органів залежало збереження соціальної стабільності у країні, а також ефективне використання трудового потенціалу ВПО. При тому держава не мала можливості для забезпечення житлом настільки великої кількості ВПО на новому місці проживання. Проте існували можливості для полегшення їх працевлаштування, в тому числі й використовуючи можливості перекваліфікації та підвищення кваліфікації працівників.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На початку російсько-українського протистояння на Донбасі у 2014 р. значна частина ВПО обирала місцем свого проживання області України, розміщені поблизу зони конфлікту. Вибір значною частиною ВПО найближчих до місць попереднього проживання регіонів свідчив про намір повернутися до покинутих поселень. Водночас надмірна концентрація переселенців лягла важким тягарем на інфраструктуру, ринок праці та життя регіонів переселення [13, с. 10].

Однією із важливих передумов працевлаштування на новому місці проживання для ВПО став пошук житла. Оскільки абсолютна більшість таких осіб раніше проживали у містах, то й після зміни місця проживання вони прагнули залишатися містянами. Перевага віддавалася великим промисловим центрам, де було відносно більше шансів для працевлаштування порівняно із невеликими містами. Значна кількість ВПО зосереджувалась у До-

нецькій, Луганській, Харківській, Запорізькій, Дніпропетровській областях та м. Київ. Проте й ціна оренди чи купівлі житла тут була відносно високою.

Одночасно виявилось, що значна частина ВПО лише зареєстрована за новим місцем проживання. Такі люди реєструвалися на підконтрольній українській владі території лише з метою отримання соціальних виплат. При тому більшість пенсіонерів й не планували подальшого працевлаштування на новому місці. Махінації із реєстрацією ВПО суттєво вплинули на порядок призначення їм соціальної допомоги. Крім того, важливо врахувати, що її призначення, переміщення та працевлаштування громадян, які проживали у зоні бойових дій, відбувалося в умовах, коли збройне протистояння на Сході України з політичних міркувань у правовому полі було визначене як "антитерористична операція" (АТО), а не "війна". Таке трактування у ряді випадків могло бути підставою для висунення претензій до держави через руйнування житла, вимушене переміщення, працевлаштування на новому місці із виділенням службового житла (особливо коли мова йшла про переміщення державних установ та організацій на підконтрольну українській владі територію). Не варто забувати й про зростання державних витрат, спрямованих на підвищення обороноздатності країни, що впливало як на визначення розмірів соціальних виплат, так і на створення нових робочих місць. Крім того, на працевлаштування ВПО впливали й певні обставини, пов'язані із забезпеченням національної безпеки держави. Усвідомлення необхідності збільшення уваги до потреб ВПО відбувалося поруч із усвідомленням загроз з боку осіб, які переміщувалися на підконтрольну українській владі територію з метою провокаційної, підривної чи терористичної діяльності, а також задля приховування своєї злочинної діяльності на тимчасово невідконтрольній території.

Реагування органів державної влади на задоволення потреб ВПО, пов'язаних із їх розміщенням та працевлаштуванням на новому місці, поступово все більше втрачало ознаки ситуативного, яким воно було переважно у 2014 р.

У 2014 р. в умовах зростання кількості ВПО за загострення збройного протистояння на Донбасі Кабінетом Міністрів України було прийнято кілька постанов, які визначали порядок обліку та призначення певних виплат ВПО. Вже 4 березня 2014 р. Кабінет Міністрів прийняв Постанову № 79 "Деякі питання оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції" [2]. Нею передбачався контроль Державною міграційною службою України (ДМСУ) за місцем фактичного проживання ВПО. До здійснення такого контролю залучалися також працівники правоохоронних органів, органів соціального захисту, місцевого самоврядування. Перевірки могли тривати протягом двох місяців, а у разі відсутності переселенців на зареєстрованому місці проживання їм надавалося десять днів для повідомлення працівників Державної міграційної служби України про обставини, які спричинили це.

Крім того, у 2014 р. було прийнято постанови № 505 "Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг" [9], № 509 "Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції" [10], № 531 "Про особливості реалізації прав деяких категорій осіб на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" [11]. Відповідно до постанови № 505 грошова допомога призначалася на сім'ю і мала бути виплачена одному з її членів за умови надання письмової згоди довільної форми про виплату грошової допомоги цій особі від інших членів сім'ї у таких розмірах: для непрацездатних осіб (пенсі-

онери, діти, інваліди) — 884 гривні на одну особу (члена сім'ї); для працездатних осіб — 442 гривні на одну особу (члена сім'ї). Водночас визначалося, що загальна сума допомоги на сім'ю не могла перевищувати 2400 грн. А вже 7 листопада 2014 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 595 "Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей" [3]. Нею визначалося, що здійснення соціальних виплат особам, які переміщувалися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, прийняття заяв про переведення пенсійних справ, призначення пенсій, виплату допомоги на поховання, недоотриманої пенсії від осіб, місце проживання яких зареєстроване на території проведення АТО, мало проводитися виключно за місцем перебування таких осіб на обліку на контрольованій українською владою території.

З одного боку, такі рішення Кабінету Міністрів певною мірою обмежували можливості для працевлаштування ВПО, оскільки виплати для покриття витрат на проживання передбачалися лише у випадку, коли переміщувалася вся сім'я, а не лише один із членів подружжя, а крім того, передбачалися перевірки, метою яких було встановлення місця фактичного проживання тих, хто реєструвався як ВПО. З іншого боку, в умовах, коли ірредентизм частини жителів тимчасово невідконтрольованих українській владі територій Донецької та Луганської областей поєднувався із прагненням отримувати всі соціальні виплати, передбачені законодавством України, подібні рішення Кабінету Міністрів були продиктовані умовами, в яких опинилася країна через агресивні дії з боку Російської Федерації.

Цими ж обставинами обумовлювалося й прийняття 3 листопада 2014 р. постанови Нацбанку України, якою мешканці Криму визнавалися нерезидентами і втрачали можливість користуватися банківськими послугами на рівних з громадянами України. Таке рішення свідчило про де-факто визнання втрати контролю над анексованим РФ Кримом і суттєво ускладнювало розрахунки між розташованими на материковій частині України і в Криму бізнес-структурами, але водночас і певною мірою обмежувало можливості фінансування проросійських організацій (в тому числі й терористичних) за допомогою української банківської системи. А вже 14 грудня 2014 р. постановою Нацбанку резидентами визнавалися лише ВПО з Криму, які були зареєстровані Державною міграційною службою України і мали позначку ДМСУ у довідці ВПО про реєстрацію місця проживання. Подібне рішення, прийняте в умовах нагальної необхідності впорядкування обліку ВПО та протидії фінансуванню терористичних організацій "Донецька народна республіка" та "Луганська народна республіка", обмежувало можливості ведення бізнесу на базі українського законодавства із використанням переваг вільної економічної зони "Крим".

Необхідність врегулювання багатьох питань, пов'язаних із появою в Україні великої кількості ВПО, потягнула за собою й прийняття Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", який набув чинності 22 листопада 2014 р. В умовах масштабного збройного протистояння на Донбасі, погіршення інвестиційного клімату в країні, де мало місце падіння економічного розвитку, цей закон неодмінно мав бути компромісним. Його прийняття мало на меті не допустити критичного загострення соціально-економічних відносин, яке теоретично могло призвести до соціального вибуху, у зв'язку із появою величезної кількості ВПО. Однак попри критику деяких положень цього документу, не варто забувати, що його поява зу-

мовлялася у першу чергу агресивними діями РФ. Метою вищого керівництва Російської Федерації, як виявилось, був потужний удар по суверенітету Української держави, що мав би призвести до безповоротного включення України до російської сфери інтересів із перекресленням євроінтеграційних прагнень більшості українського населення.

У Законі України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" від 22 листопада 2014 р. через причини, що були названі вище, було закріплене положення, відповідно до якого реєстрація і надання соціальних послуг прив'язувалися до реєстрації за місцем місця проживання. Певні проблеми створювало положення про можливість припинення трудових відносин шляхом надання нотаріально посвідченої письмової заяви про припинення працівником трудових відносин з підтвердженням того, що ця заява громадянином надіслана роботодавцю рекомендованим листом. Причиною стало припинення поштового сполучення із тимчасово окупованими територіями України. Проте це не створило й непереможних труднощів, пов'язаних із працевлаштуванням на новому місці. Роботодавці в основному не створювали перешкод і не пред'являли особливих вимог до ВПО. Головними вимогами, як показала практика, залишалися професійні здібності та відсутність житлових проблем, вирішення яких роботодавці не бажали в основному брати на себе як до, так і після початку конфлікту на Сході України.

5 березня 2015 р. був прийнятий Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб", Ним передбачалося запровадити компенсацію ВПО фактичних транспортних витрат на переїзд до іншої адміністративно-територіальної одиниці України з метою працевлаштування. Крім того, встановлювалася компенсація витрат роботодавцям на оплату праці (не вище середнього рівня заробітної плати в регіоні) за працевлаштування зареєстрованих безробітних ВПО на умовах строкових трудових договорів тривалістю не більше 6 місяців за умови збереження гарантій зайнятості такої особи протягом періоду, що перевищував тривалість виплати вдвічі. Для роботодавців, які працевлаштовували ВПО, також запроваджувалася компенсація витрат на перепідготовку чи підвищення кваліфікації таких осіб строком не менше 12 місяців.

24 грудня 2015 р. вже було прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб". Цей закон, до якого перед тим на вимогу Президента внесли зміни, що визначали орган контролю за місцем проживанням та переміщенням ВПО, був підписаний ним вже 6 січня 2016 р. Відповідно до цього закону іноземні громадяни та особи без громадянства, які постійно проживали на тимчасово окупованих територіях України, отримали можливість стати внутрішньо переміщеними особами. У законі також закріплювалося, що громадяни, які проживали на тимчасово окупованих територіях до окупації, але не були там зареєстровані, отримували можливість стати ВПО за розширеною процедурою. Крім того, передбачалася безстроковість дії довідки ВПО, що виключало необхідність перереєстрації у Державній міграційній службі України і певною мірою спрощувало працевлаштування.

Водночас проблема працевлаштування для багатьох ВПО не була першочерговою. Про це свідчать дані Державної служби зайнятості. Так, на кінець 2015 р. лише 7,8% працездатних ВПО повідомили про потребу працевлаштування, а звернулися за допомогою у працевлаштуванні тільки 3,8% від загальної кількості ВПО. Це свідчить як про можливість працевлаштування без допомоги Державної служби зайнятості¹, так і про него-

¹ Служба зайнятості оперує в основному низькооплачуваними вакансіями або такими, що потребують відносно низької кваліфікації. Тому висококваліфіковані спеціалісти, як правило, не звертаються до неї по допомогу у працевлаштуванні.

товність частини ВПО в силу різних обставин приступити до роботи. В Україні сформувалися пересувні ринки праці, які поглинають відносно велику кількість робочої сили. У той же час Державна служба зайнятості доклала певних зусиль для забезпечення професійного навчання ВПО. У 2016 р. у Івано-Франківській, Рівненській, Харківській, Львівській та Чернівецькій областях від 8 до 11 % ВПО скористалися відповідними послугами [13, с. 39]. Проте на ринку праці бракувало у першу чергу досвідчених спеціалістів. Такі ВПО значно простіше знаходили собі роботу.

У результатах соціологічного дослідження "Оцінка попиту на професії", що виконувалось у рамках проекту "Економічне та соціальне відновлення Донбасу" Програми Розвитку ООН в Україні, зокрема зазначалося, що можливості перенавчання були досить обмежені, оскільки ринку праці бракувало, в першу чергу, досвідчених спеціалістів [7]. На перешкоді перепідготовці ВПО стояла специфічність вимог ряду роботодавців, забезпечення виконання яких потребувало часу. Проте в жодному регіоні України не відзначалося масове небажання брати на роботу ВПО лише на підставі того, що вони переселенці. Більшість роботодавців із розумінням поставилися до існуючої ситуації, а вимоги щодо професійної підготовки працівників диктувалися у першу чергу кон'юнктурою ринкових відносин.

Відсутність соціальних катаклізмів через наявність великої кількості ВПО в Україні пояснюється у першу чергу високим рівнем толерантності українського суспільства, готовності населення різних регіонів України до співпраці та взаємодопомоги у скрутних умовах. Найбільш вагомими спільнотами "Ми" для українців в умовах загострення протистояння на Сході України, за даними Інституту соціології НАН України, виявилися дві: "родичі і друзі" (53%) та громадяни України (52%) [1]. Це свідчить також і про надуманість "розколу України" по вісі "Схід-Захід", оскільки абсолютна більшість переселенців не відчули недоброзичливого ставлення до себе у тих регіонах, де їм довелося жити.

На перешкоді працевлаштуванню ВПО, як і інших категорій населення України, постали труднощі, викликані агресивними діями РФ, що спричинили падіння темпів економічного розвитку. Крім того, невиважені економічні реформи, що не враховували українських реалій, ставали ще однією причиною зростання рівня безробіття. Водночас впродовж 2014—2015 рр., як це не дивно, зростає частка працюючих українців, що не мали бажання залишити країну. Крім того, серед безробітних частка бажуючих покинути рідні пенати залишалася мінімальною (18,9%). Як серед працюючих, так і серед безробітних більшість віддавала перевагу праці в Україні (відповідно 64,3% і 65,2%) [8, с. 324]. Таким чином, більшість українців, не дивлячись на всі негаразди, пов'язували свою долю із працею на рідній землі.

ВИСНОВКИ

Криза на Донбасі стала тестом для державного менеджменту на спроможність демократичними, правовими методами відповідати на виклики у сфері регулювання порядку переміщення, облаштування та включення у економічну діяльність ВПО. Емоційно зрозумілим стало прагнення запровадити суворий облік таких осіб, особливо в умовах, коли деякі з них здійснювали підривною діяльність й після зміни місця проживання. Емоціями керувалася й частина тих, хто відмовляв переселенцям у оренді житла на підставі того, що деякі з них виявилися не лише нездатними на подяку за допомогу та підтримку, а й висловлювали зневажливе ставлення як до Української держави в цілому, так і до жителів, регіонів, які їх приймали. Проте більшість громадян із розумінням поставилися до рішення ВПО про зміну місця проживання. Значною була й допомога во-

лонтерських організацій. Поруч з цим впродовж 2014—2015 рр. було прийнято нормативно-правові акти, які регулювали правовідносини, що випливали з факту появи великої кількості ВПО. При тому, наприклад, закон №2166, прийнятий 24 грудня 2015 р. можна вважати відповідним міжнародним стандартам. Це свідчить про велику роботу, проведenu у сфері оцінки можливостей використання трудового потенціалу ВПО. В Україні також було сформовано в цілому лояльний інформаційний простір, контент якого містив переважно позитивні оцінки рішення ВПО про зміну місця проживання. Подібний інформаційний простір також відіграв велику роль у соціалізації переважної більшості ВПО на новому місці проживання. Проте попри певні досягнення у сфері забезпечення працевлаштування ВПО на фоні негараздів розвитку економіки пошуки ефективної стратегії зайнятості як на макро-, так і на макрорівні та забезпечення ефективного використання трудового потенціалу громадян України залишається невідкладним завданням, вирішення якого не можливе без створення сприятливого інвестиційного клімату у країні за досягнення макроекономічної стабільності.

Література:

1. До Дня Незалежності: що українці думають про Україну? [електронний ресурс] // Інститут соціології Національної академії наук України. — Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/do-dnja-nezalezhnosti-sho-ukrainci-dumayut-pro-ukrainu_.htm
2. Деякі питання оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції / Постанова № 79 Кабінету Міністрів від 4 березня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-2015-%D0%BF/paran2#n2>
3. Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей, а також інших платежів з рахунків, відкритих в органах Казначейства / Постанова Кабінету Міністрів України № 595 від 7 листопада 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-2014-%D0%BF>
4. Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
5. Захаров Б. Права внутрішньо переміщених осіб / Б. Захаров [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/prava-vnutrishno-peremishenyh-osib-b-zaharov/>
6. Іващенко К, Стегній О. Між близькістю та відчуженням: ставлення населення України до вимушених переселенців з Криму та Донбасу (проблеми, тенденції, рекомендації) / К. Іващенко, О. Стегній // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. — К., 2015. — С. 290—315.
7. Оцінка попиту на професії, які затребувані на ринку праці. Результати дослідження в рамках проекту "Економічне та соціальне відновлення Донбасу" / Київський міжнародний інститут соціології, вересень — жовтень, 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kiis.com.ua/materials/pr/20151230_PROON/Report_Employment_KIIS_final_ukr.pdf
8. Прибиткова І. Пересувні ринки праці за доби незалежності України та міграційні плани українців / І. Прибиткова // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. — К., 2015. — С. 316—327.
9. Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої тери-

торії України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг / Постанова № 505 Кабінету Міністрів від 1 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF>

10. Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції / Постанова № 509 Кабінету Міністрів від 1 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF>

11. Про особливості реалізації прав деяких категорій осіб на загальнообов'язкове державне соціальне страхування / Постанова № 531 Кабінету Міністрів від 1 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/531-2014-%D0%BF>

12. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны / Экономический и социальный Совет ООН (ЭКСОС), 22 июля 1998. -Е/СН.4/1998/53/Add.2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.refworld.org.ru/docid/50b345932.html>

13. Смаль В., Позняк О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах / В. Смаль, О. Позняк. — К., 2016. — 93 с.

References:

1. The official cite of Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine (2015), "On Independence Day: What do Ukrainians think about Ukraine?", available at: http://vuv.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/do-dnya-nezalezhnosti-sho-ukrainci-dumayut-pro-ukrainu_.htm (Accessed 10 July 2017).

2. Cabinet of Ministers (2014), Resolution "Some issues of registration and issuance of a certificate of registration of a person who moves from the temporarily occupied territory of Ukraine or the district of the anti-terrorist operation", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-2015-%D0%BF/paran2#n2> (Accessed 10 July 2017).

3. Cabinet of Ministers (2014), Resolution "Some issues of financing of budget institutions, implementation of social payments to the population and provision of financial support to individual enterprises and organizations of Donetsk and Luhansk oblasts, as well as other payments from accounts opened in the Treasury bodies", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-2014-%D0%BF> (Accessed 10 July 2017).

4. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Law of Ukraine "On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (Accessed 10 July 2017).

5. Zaxarov, B. (2016), "Rights of internally displaced people", [Online], available at: <http://helsinki.org.ua/prava-vnutrishno-peremischenyh-osib-b-zaharov/> (Accessed 10 July 2017).

6. Ivashhenko, K. and Stehniy, O. (2015), "Between proximity and alienation: the attitude of the population of Ukraine to forced migrants from Crimea and Donbass (problems, trends, recommendations)", *Ukrayins'ke suspil'stvo: monitorynh social'nyx zmin*, pp. 290—315.

7. International Institute of Sociology (2015), "Assessment of demand for professions that are in demand in the labor market. Results of the study within the framework of the project "Economic and social recovery of Donbass", available at: http://kiis.com.ua/materials/pr/20151230_-_PROON/Report_Employment_KIIS_final_ukr.pdf (Accessed 10 July 2017).

8. Prybytkova, I. (2015), "Mobile markets of labor during the period of Ukraine's independence and migration plans of Ukrainians", *Ukrainian society: monitoring of social changes*, pp. 316—327.

9. Cabinet of Ministers (2014), Resolution "On the provision of monthly targeted assistance to persons who move from the temporarily occupied territory of Ukraine and areas of anti-terrorist operation to cover residential expenses, including housing and communal services", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF> (Accessed 10 July 2017).

10. Cabinet of Ministers (2014), Resolution "On the registration of persons moving from the temporarily occupied territory of Ukraine and areas of anti-terrorist operation", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF> (Accessed 10 July 2017).

11. Cabinet of Ministers (2014), Resolution "On the peculiarities of the realization of the rights of certain categories of persons to compulsory state social insurance", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/531-2014-%D0%BF> (Accessed 10 July 2017).

12. United Nations Economic and Social Council (1998), "Guiding Principles on Internal Displacement", available at: <http://www.refworld.org.ru/docid/50b345932.html> (Accessed 10 July 2017).

13. Smal', V. and Poznyak, O. (2016), *Vnutrishn'o pere-mishheni osoby: social'na ta ekonomichna intehraciya v pryjmayuchykh hromadax* [Internally displaced persons: social and economic integration in host communities], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.07.2017 р.

ІНВЕСТИЦІЇ. ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

www.investplan.com.ua

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Передплатний індекс: 23892